

KO'KYO'TAL KASALLIKINING O'ZBEKISTONDA TARQALISHINI OLDINI OLIH CHORA TADBIRLARI

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot fakulteti Davolash ishi
yo'nalishi 2- kurs 23 -16-guruh talabasi

Odiljonov Ozodbek Odiljonovich

Email-odiljonnorkulov0@gmail.com

Ilmiy rahbari **Sultonov Ravshan Komiljonovich**

Email-ravshansultonov605@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda ko'kyo'tal kasalligining tarqalishini oldini olish chora-tadbirlari o'rganiladi. Tadqiqotda kasallikning epidemiologik xususiyatlari, tarqalish omillari va diagnostika usullari tahlil qilingan. Kasallikka qarshi samarali profilaktika choralarini amalga oshirish, jumladan emlash dasturlari, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish va aholining xabardorligini oshirish kabi yo'nalishlarga e'tibor qaratilgan. Maqolada O'zbekistonda ko'kyo'talga qarshi olib borilayotgan davlat dasturlari, xalqaro tajribalar va ilg'or texnologiyalar asosida kasallikning oldini olish strategiyalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Ko'kyo'tal, epidemiologiya, profilaktika, vaksinalar, immunizatsiya, diagnostika, sanitar-gigiyena, kasallik tarqalishi, emlash dasturi, O'zbekiston sog'liqni saqlash.

Asosiy qism. 1. Ko'kyo'tal kasalligining epidemiologiyasi va tarqalishi. Ko'kyo'tal (pertussis) - bu yuqori nafas yo'llarini zararlaydigan, asosan bolalar va yoshlar o'rtasida tarqaladigan infeksiyon kasallikdir. Kasallikning rivojlanishiga mikroorganizmlar – Bordetella pertussis bakteriyasi sabab bo'ladi. Ko'kyo'tal asosan havoda tarqaladi va nafas olish yo'llari orqali yuqadi. Kasallikning asosiy belgilari o'tkir yo'tal, nafas qisishi, yallig'lanish va ba'zan qusish bilan namoyon bo'ladi. O'zbekistonda ko'kyo'tal kasalligi aniqlanishi, epidemik tarqalish va xavf guruhlari o'rganilgan holda, kasallikning muayyan mintaqalarda, ayniqsa, bolalar orasida yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'lishi kuzatilgan. Bolalar, ayniqsa, emlanmagan yoki to'liq emlanmaganlar, yuqori xavf guruhiga kiradi. Ko'kyo'talning tarqalishini oshiruvchi omillar orasida emlashning yetishmasligi,

sanitariya-gigiyena sharoitlarining pastligi va tibbiy xizmatlarga cheklangan kirish imkoniyatlari mavjud.

2. Kasallikning oldini olish va profilaktika choralari. Ko'kyo'tal kasalligi tarqalishini oldini olishning asosiy vositasi vaksinalashdir. WHO (Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti) va UNICEFning tavsiyalariga ko'ra, emlash dasturlari bolalar va xavf guruhidagi yoshlarni qamrab olishi kerak. O'zbekistonda ko'kyo'talga qarshi vaksinalash, DTP (Difteriya, tetenus, va pertussis) vaktsinasining bir qismi sifatida amalga oshiriladi va barcha bolalar uchun majburiy emlash dasturiga kiritilgan. Emlashning to'liq kursi bolalar 2, 3 va 4 oylik yoshlarida amalga oshiriladi, va 6 oylik yoshgacha bolalar uchun reformlar bilan takroriy emlashlar amalga oshiriladi. Bundan tashqari, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish, ya'ni qo'lni to'g'ri yuvish, havo orqali yuqadigan kasalliklar bilan o'ralgan hududlarda odamlar orasidagi masofani saqlash ham profilaktika uchun muhim omillardir.

3. O'zbekistonda ko'kyo'talga qarshi olib borilayotgan davlat dasturlari. O'zbekistonda ko'kyo'tal kasalligi bilan kurashishda davlat tomonidan bir qator profilaktik tadbirlar amalga oshirilmoqda. Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan barcha tibbiyot muassasalarida emlashning yetarlicha darajada amalga oshirilishini ta'minlash uchun yil davomida doimiy monitoring o'tkaziladi. Respublikada bolalar va homilador ayollarni vaksinalashda qo'llanilayotgan DTP vaktsinasining samaradorligi yuqori. Shuningdek, ko'kyo'tal kasalligini aniqlash va tashxislashda tibbiyot xodimlarining malakasini oshirish, kasallikning alomatlari va profilaktika haqida aholining xabardorligini oshirishga qaratilgan keng ko'lamlı axborot-targ'ibot ishlari olib borilmoqda.

4. Xalqaro tajribalar va ilg'or texnologiyalari. Dunyoning bir qator rivojlangan davlatlarida ko'kyo'tal kasalligi tarqalishini kamaytirish uchun innovatsion texnologiyalar va yangi vaksinalardan foydalanishga katta ahamiyat berilmoqda. Xususan, ko'kyo'talning profilaktikasini takomillashtirishda keng qo'llanilayotgan DTP vaktsinasidan tashqari, yangi genetik asoslangan vaksinalar ishlab chiqilmoqda. Shuningdek, ko'kyo'talning tez va samarali diagnostikasi uchun PCR (polimeraza zanjir reaksiyasi) va serologik tekshiruvlar metodlari rivojlanib, ularning qo'llanilishi kasallikni erta bosqichda aniqlash va davolashda yordam bermoqda.

5. Kasallikning oldini olish bo'yicha tavsiyalar. Ko'kyo'tal kasalligini oldini olishda quyidagi chora-tadbirlar samarali bo'lishi mumkin. Emlash dasturlarini

kengaytirish va vaksinalarning samaradorligini oshirish. Tibbiyot xodimlarini malakasini oshirish va yangi diagnostika texnologiyalarini joriy etish. Aholining xabardorligini oshirish va sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilishni targ'ib qilish. Erta tashxislash va davolashni takomillashtirish. Sog'lom turmush tarzini tarbiyalash, ayniqsa, bolalar o'rtasida.

Xulosa;

Ko'kyo'tal kasalligining tarqalishini oldini olishda vaksinatsiya, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish va tibbiy xodimlarning malakasini oshirish kabi kompleks yondashuvlar muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda bu yo'nalishda amalga oshirilgan profilaktik tadbirlar samarali bo'lib, kasallikning tarqalishini sezilarli darajada kamaytirishga imkon yaratmoqda. Biroq, ushbu choralar yanada takomillashtirilishi va kengaytirilishi zarur. Ko'kyo'tal kasalligining tarqalishini oldini olish uchun samarali profilaktika choralari amalga oshirish juda muhimdir. O'zbekistonda bolalar va homilador ayollarni vaksinalashning doimiy monitoringi, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish va kasallik haqida aholining xabardorligini oshirish kasallikning tarqalishini kamaytirishdagi asosiy vositalardir. Emlash dasturlari va tibbiy xizmatlarning sifatini yaxshilash orqali ko'kyo'talning oldini olish va kasallikning tarqalishini to'xtatish mumkin. Ushbu tadqiqot natijalari O'zbekistonda ko'kyo'tal kasalligining profilaktikasi va davolashda amalga oshirilgan davlat dasturlari samarali ekanligini ko'rsatdi, lekin bu boradagi ishlarni yanada kengaytirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish zarurati mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization (WHO). (2021). Pertussis (Whooping Cough). World Health Organization.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi. (2023). Ko'kyo'tal kasalligiga qarshi profilaktika dasturlari. Toshkent: SSV Matbaa.
3. Black, R. E., & Allen, L. H. (2013). Pertussis: Epidemiology and prevention. *International Journal of Epidemiology*, 42(1), 124-130.
4. Petersen, L. R., & Keitel, W. A. (2007). Pertussis Vaccination in Adolescents and Adults. *The Journal of Infectious Diseases*, 195(8), 1183–1185.
5. Ministry of Health of the Republic of Uzbekistan. (2020). Immunization and Vaccination Programs in Uzbekistan: Analysis of Current Trends.